

Св.35

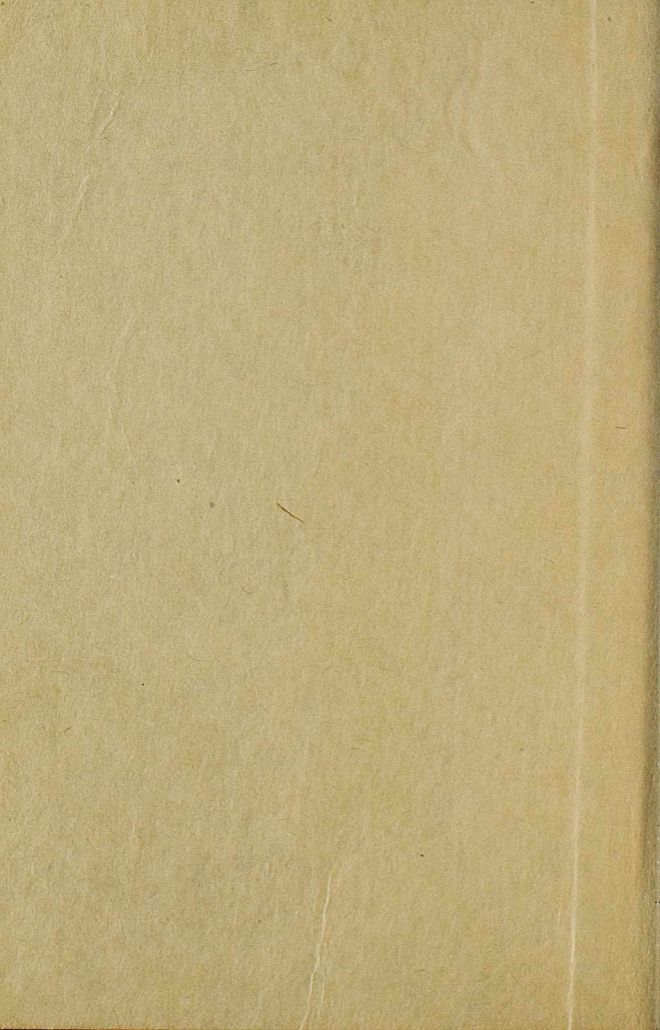
K 964/35

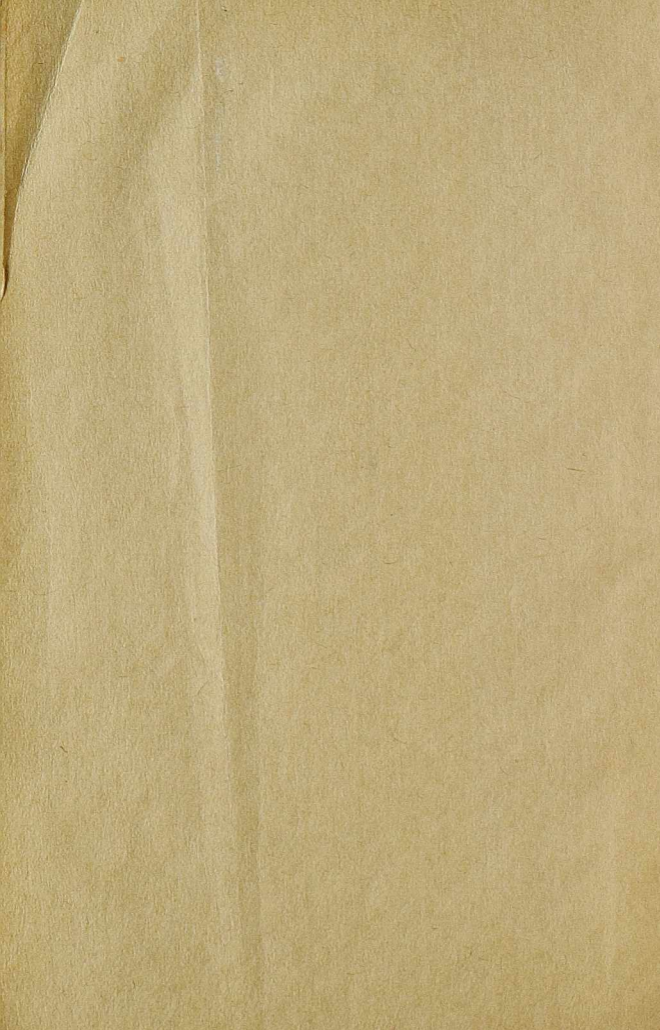
001016378

COBISS ●

У.Б.

ID 85617415

МАЛА
ИБЛИОТЕКА

III / 5

ТОЈ XVII. ≡
ДИНА IV.
1902. ≡

НИКОЛА В. ГОГОЉ
ШИЊЕЛ

ПРЕВЕО
ЉУБОМИР МИЉКОВИЋ

≡ Цијена 30 потура — (40 пара дин.) ≡

У МОСТАРУ, 1902.
ИЗДАЊЕ И ШТАМПА ИЗДАВАЧКЕ КЊИЖАРНИЦЕ
ПАХЕРА И КИСИЋА.

Садржај првих осамнаест свезака
„МАЛЕ БИБЛИОТЕКЕ“:

Свеска за приказ: „Љубав према књизи“
По Edmondu de Amicisu, са напоменама неколико српских књижевника

- 1.) Јован Протић: „Шарени шљунци“, хумористичне цртице.
- 2.) Д. Ђ. Омчикус: „Disjecta“, слике, црте и приповијетке, (св. I.)
- 3.) А. П. Чехов: „Приповетке“, превео Веља Миросављевић, (св. I.)
- 4.) Симо Матавуљ: „Три приповијетке“.
- 5.) Свет. Ђоровић: „Двије шаљиве игре“.
6. и 7.) Од српских приповједача: „Божјићне приче“.
- 8.) † Илија И. Вукићевић: „Арнаутске слике“.
- 9.) Стеван Сремац: „Две приповетке“.
- 10.) Иво Ђипико: „Са јадранских обала“, кратке приче.
11. и 12.) Јован Протић: „Сеоске фотографије“.
- 13.) Д. Ђ. Омчикус: „Disjecta“, слике, црте и приповијетке, (св. II.)
- 14.) Бранислав Ђ. Нушић: „Кнез од Семберије“, Историјска сцена.
- 15.) Милета Јакшић: „Приче“.
- 16.) А. П. Чехов: „Приповетке“, превео Веља Миросављевић, (св. II.)
17. и 18.) Свет. Ђоровић: „Цртице“.

Цијена је свакој свесци 24 потуре (хелера) или 30 пара дин.

Никола В. Тогољ

Шињел

превео

Љубомир Миљковић

У МОСТАРУ, 1902. _____

ИЗДАЊЕ И ШТАМПА ИЗДАВАЧКЕ КЊИЖАРНИЦЕ

_____ ПАХЕРА И КИСИЋА.

УНИВ. БИБЛИОТЕКА

К.М. Бр. 16.378

ШТАМПАРСКО-УМЈЕТНИЧКИ ЗАВОД
ПАХЕРА И КИСИЋА У МОСТАРУ.

У канцеларији... али биће боље, да не кажем у којој канцеларији. Ништа ти није тако на крај срца као што су разна одељења, команде, канцеларије, једном речи све службене корпорације. Тако прича се, да је ту скоро стигла жалба од неког начелника, не сећам се само из које окружне вароши, у којој он јасно и разговетно излаже, како наредбе највише власти нико не слуша и управо нико је и не зарезује баш ни у шта, а за доказ придодео је тој својој жалби велику књигу некаквог романа, у коме се исти господин начелник готово на свакој десетој страни износи као древна пијаница. Да би дакле избегли свакојаке могућне неприлике, биће најбоље ако ту канцеларију, у којој се ово

збива што ћемо приповедати, назовемо »једном канцеларијом«.

Еле у »једној канцеларији« био је »један чиновник“ — чиновник, о коме се не може рећи да је био каква угледна личност. Тај чиновник беше ниска раста, у лицу богињав, даље ћелав и оно мало косе што је још заостало боје риђе, поред тога био је кратковид, образи с великим борџама, а боје у лицу био је тако зване хемороидалне... Што се тиче његова чина (у нас треба пре свега казати чин) био је вечито само прост званичник, један од оних бедника у државној служби, противу којих су се довољно написали и свакојаке неслане досетке правили они писци што имају тај красан обичај да насрћу на такве, који немају власти да могу ма коме наудити.

Породица званичникова звала се Башмачкин. Већ и по самом имену јасно се види, да је по-

стала од речи: башмака*, али кад је и на какав начин постала од башмака — са свим је непознато. И отац, и дед, чак и шурак, уопште сви Башмачкини носили су чизме, на којима су мењали ђон по три пута у години дана. Наш званичник звао се Акакије Акакијевић. Може бити да се читаоцима ово име чини невероватно и врло необично, али они ће се уверити да се друкчије није могао ни звати него баш тако, а ево како је то било.

Акакије Акакијевић родио се ноћу и, ако се не варам, 23. марта. Покојна мајка његова, жена једног чиновника, побринула се да се дете крсти као што је то већ ред. Мајка је седела на кревету наспрам врата, а до ње је стојао кум детињи, врло честит човек, Иван Иванович Јерошкин, столоначелник у некаквом савету, и кума, супруга кварталног офи-

* Башмака значи обућа, чизма.

цира, жена ретких врлина, Арина Семеновна Бјелобрјушкова. Мајци детињој предложиже ова три имена из календара да избере једно које јој се допадне: Мокије, Сосије, или да се дете назове по имену мученика Хоздазаса.

»А не«, рећи ће покојница, »каква су то имена!«

Да јој учине по вољи, отворише календар на другом месту. Опет нађоше три имена: Трефилије, Дула и Варахаси.

»Ма каква су то чудновата имена!« примети детиња мајка. »Никада у свом веку нисам чула таквих имена! Хајде де најпосле Варадат или Варух, али, Трефилије и Вахтиси...«

Преврнуше још један лист у календару и нађоше: Павсикахи и Вахтиси.

»Не, не«, рећи ће његова мајка, »види се да је мом детету тако суђено. Најбоље ће бити ако се мој син зове као што му се и отац зове. Оцу је име Ака-

кије, па нека се и син његов зове Акакије Акакијевић».

Ето на тај начин постао је Акакије Акакијевић. Докле су га још крстили, јако је дрекао и правио таку хуку, баш као да је слудио да ће временом постати титуларни саветник. Сада видите читаоци, на какав се начин све то догодило. Ово сам вам напоменуо зато, да и ви сами увидите, како се све то није догодило онако тек случајно и да му се није ни могло дати друго које име него баш то.

Кад је и каквим је начином Акакије Акакијевић дошао у службу и ко је њега у ону канцеларију упутио, нисам могао никако да сазнам. Многи се начелници одељења и старешине канцеларије изменише и сви они виђали су га на једном истом месту, у истом положају, истој дужности; виђали су га као званичника за преписивање аката, тако да су по свему томе стекли уверење,

да се Акакије Акакијевић појавио на свет са свим готов, у вицмундиру и с ћелом на глави. У канцеларији нису му указивали никакве почести. Служитељи нису се ни померили с места кад је пролазио, нису ни погледали на њ као да је мимо њих прошла каква обична муха. Начелници су поступали с њим некако хладно — строго. Кад му је секретар давао какав акат да препише не рече му ни »Препишите«, или: »Ево једне занимљиве стварчице«, или ма што пријатно и лепо, као што се то ради у другим васпитаним службама. Али то њега није нимало бунило; он прими мирно поднесени акат, баци само поглед на њ' и не гледајући на онога који му га је давао и не разаберајући да ли је овај у опште и имао права на то — он прими мирно акат и одмах се стане приправљати да га преписује. Млади чиновници исмевали су га и терали с њим

свакојаке лакрдије, какве је само могло измислити канцеларијско оштроумље. Они су измишљали разне догађаје из његова живота, причали о његовој седамдесетогодишњој газдарици, говорили како га она туче, запиткивали кад ће бити њихова свадба, посипали га ситно исцепканом хартијом називајући то снегом итд. При свем том на таква задевања од стране млађих чиновника Акакије Акакијевић није ни речи рекао, као да се све то њега није ништа ни тичало. Такво поступање с њим није имало никаква утицаја на његов рад. Усред тих досада он није учинио никакву погрешку у преписивању аката. Само ако су га у таквој шали гурнули у руку кварећи му посао, рекао би: »Оставите ме на миру! Што ми сметате у раду?« И у гласу, и у речима његовим било је нечега особеног. У њима је било нечега тако тужног, да један млађи чиновник,

који хтеде да тера шалу с њим као што су то чинили и остали његови другови, на један пут се тога остави; њему се на мах учини као да се све пред њим променило и показало у другом облику; нека ванприродна сила отури га од његових другова с којима се он упознао и о којима је мислио да су светски пристојни људи. И задуго после тога у највеселијим тренутцима овом младом чиновнику излазио је пред очи незнатни званичник с ћелом на глави и с његовим оштрим речима: »Оставите ме на миру! Што ми сметате у раду?« и у тим оштрим речима одзивале су се и друге речи: »Ја сам брат твој!« И овај млади чиновник покрио би рукама лице и више пута после тога растужио би се кад је видео, како су људи много нечовечнији, како има много скривене грозне немилости у углађеног и образованог света, па и у самом оном човеку, кога је

цео свет држао за племенита и ваљана.

Тешко бисмо могли наћи човека, који је тако живео у својој дужности као Акакије Акакијевић. Мало је да се каже: служио је ваљано; не, он је служио одано и с љубављу. Он је у преписивању службених аката налазио себи разноврстан и пријатан свет. Задовољство у таквом раду огледало се и на лицу његовом. Нека писмена била су му најдража и кад их је писао, као да није био при себи: и смешио би се, и подмигивао би, и помагао би уснама тако да се на његовом лицу, кажу, могло прочитати готово свако писмо, које је писало његово перо. Да су му давали награде по његовој заслуги, постао би, на своје чудо, може бити чак и државни саветник, али је он, као што су се изражавали његови другови домишљани, стекао службовањем орденску пантљичицу за рупу у капуту и шу-

љеве. Али за његову несрећу о њему нико није водио рачуна.

У осталом не може се рећи, да баш нико није имао на њ' »призрења«. Један старешина одељења, иначе ваљан човек, у жељи да Акакија Акакијевића награди за његову дугу и у сваком погледу беспрекорну службу, напусти да му даде штогод важније од онога што је он обично само преписивао и зато му одреди да нешто концептише: цео посао био је у том, да на неким местима промени глаголе из првога лица у треће. Али и такво концептисање задало је њему толико посла да га је већ и зној спопао и на послетку рече: »Не, боље дајте ми само да преписујем«. Од тога времена оставише га само да преписује. Може се рећи, да за њ' и није ништа друго ни створено било сем тог преписивања аката.

О оделу свом није водио ни мало рачуна: вицмундир у њега

није био зелене боје, него не-
како црвенкасте. Јака на мунди-
ру била је тако узана, да његов
врат, и ако није био Бог зна
како дугачак, из те јаке изгле-
даше необично дугачак, као у
оних гипсаних ликова што кли-
мају главом, кад их носе стра-
начки продавци. И некако увек
се понешто прилепи за његов
вицмундир: или сламка, конач
какав, или перце; поред тога он
је био тако непажљив кад иде
улицом да дође под прозор ка-
кве куће баш у то време, кад су
кроз њега избацивали на улицу
сплачине и свакојако ђубре, те
је стога на својој капи имао увек
какву кору од диње или лубени-
це или тако штогод. Исто тако
није никада гледао ни шта се
догађа на улици, нашто је увек
пазио његов брат, млад чинов-
ник, који је имао тако оштар вид,
да је могао спазити чак на дру-
гој страни улице како се отко-
пчала јака на кошуљи каквом ки-

цошу, нашто се увек лукаво на-
смешио. Али Акакије Акакијевић
ако је нашто и гледао, то је у
свему видео само својом власти-
том руком исписане редове; је-
дино ако се деси да га какав
коњ удари својом њушком у ле-
ћа, тада би тек приметио, да се
он не налази ни у каквој среди-
ни исписаних редова, него у сре-
дини улице. Чим би дошао у свој
стан, одмах је седао за сто, јео
месо и кељ с луком и не гледа-
јући на укус скувана јела, све
је то јео заједно с мушицама и
свим оним што би се у тај мах
у јелу нашло. Кад сврши свој
сиротињски обед, онда устане,
скине дивит с банка, па отпочне
живо да преписује акте које је
донео са собом. А ако није имао
шта да преписује, он је онда,
ради свог сопственог задовољ-
ства, скидао копију са какве књи-
ге, нарочито ако је каква књига
била знатна не по лепоти слога,

него по »посвети« каквом важном и високом лицу.

Па и у оним часовима, кад се са свим разведрило петроградско северно небо и када се цео чиновнички народ најео и напио како је ко могао, — када је све одахнуло после канцеларијског писања, заморено од својих и туђих послова и од свега тога, што неуморни човек задаје себи и добровољно и по морању, — када су чиновници уживали време што им је остало после службених послова: богатији отишао је у позориште, други опет изишао на улицу да разгледа свакојаке шешире, неко је испраћао с комплиментима какву стидљиву девојку, ту милу звезду ситног чиновничког реда. Неки су опет, а то се и најчешће догађало, одлазили каквом свом рођаку, који је становао у трећем или четвртном спрату с две мале собе, тремом и кухињом с којекаквим модним особинама,

лампом или с каквим другим стварима које доста новаца коштају. Накратко у то време, кад се сви чиновници разиђу по малим становима својих пријатеља да поиграју мало карата, да попију коју чашу чаја са сувим колачом од једне копејке, да попуше који дуван из дугачких чибука, претресајући ма какав догађај из виших кругова, а прави Рус не може никако да се одрекне тих »виших« кругова, или да причају какву анегдоту понављајући је без краја и конца, — једном речју у то време, када се сваки бринуо о том како ће да се проведе и лепо забави, Акакије Акакијевић никада није о том мислио. Нико није могао казати, да га је ма кад видео на каквом весељу. Кад се написао до миле воље, он је легао у постељу, мислећи на сутрашњи дан, шта ли ће му милостиви Бог послати за преписивање.

Тако је мирно протицао живот

човека који је са својом судбином био потпуно задовољан и доживео би вероватно дубоку старост, да није било разних недаћа, расутих по путу живота не само незнатних званичника него и тајних, државних, дворских и Бог те пита каквих још саветника, као и таквих, који не дају никоме савета и који ни сами себе нису кадри да усаветују.

Има у Петрограду један опасан непријатељ свима онима што имају 400 талира на годину плате или около те суме. Тај непријатељ није нико други него северни мраз и ако се у осталом за њ каже да је врло здрав. У девет часова изјутра, тада дакле, када се улице покрију људима који хитају у канцеларије своје, стане у то доба јако зврцати по свима носевима без разлике тако да јадни чиновници не знају шта да раде. У то време кад и господу у вишим службама боли чело од силна мраза и миле им

сузе из очију, бедни ситни званичници гдекад су без икакве обране. Све им је спасење у том да у свом танком шињелу што брже протрче кроз пет шест улица и затим да потапћу ногама у трему, док им се на тај начин не откраве њихове на путу замрзнуте способности и дарови, који су им тако потребни за оправљање тешке дужности у државној служби.

Акакије Акакијевић осећао је од некога времена како га нешто јако шиба у леђа и плећа, и ако се он на све могуће начине трудио да томе злу стане на пут. Најпосле помисли, да томе није крив штогод његов шињел. Стога једног дана узе он да разгледа свој шињел и нађе, да је исцепан мало на два места, на леђима и плећима. Треба знати, да су се чиновници подсмевали шињелу Акакија Акакијевића и звали су га капутом а не његовим правим именом. У осталом

тај његов шињел и био је доиста неке необичне форме; оздо је био како којом годином све краћи, јер је тај део служио за крпљење других његових делова. То закрпљивање није показивало никакве кројачке вештине; оно је било без икаква укуса и лепоте.

Када је Акакије Акакијевић видео у чему је ствар, он се уверио да шињел ваља однети кројачу Петровићу, који је живео негде на четвртом спрату и који је, ма да је био зриков и ројав у лицу, опет зато шио чиновничке и свакојаке друге шињеле, панталоне и фракове, али разуме се само када је био трезан. О том кројачу нема шта много да се каже, али како је уобичајено да се карактер сваког лица у приповетци са свим покаже, то треба коју и о Петровићу рећи. Испрва се звао Григорије и био је као слуга у некаква бољара; Петровићем отпочео се звати од

времена када се ослободио и почео јако пити сваког празника, у почетку само о већем празнику, а доцније о сваком празнику без разлике, ако је само био забележен крстић у календару. С те стране био је веран својим прадедовским обичајима и навикама, а свађајући се са женом звао ју је простакушом и Швабицом. Кад поменусмо и његову жену, онда је у реду да и о њој коју реч кажемо. Али о њој може се само то рећи, да је она на глави носила чепац а не мараму као друге жене, а што се тиче њене лепоте, ваља рећи, да се њом није могла похвалити, само гардиски солдати што су јој загледали у лице, па мрднувши брком пусте неки особити глас за њом.

Пењући се по степеницама, које су биле влажне од воде и помија и скроз огрезнуте задахом који штита за очи и који никако не избива са задњих степеница у петроградским кућама — пе-

њући се по степеницама, Акакије Акакијевић једнако је мислио само о том, колико ће Петровић заискати за оправку и реши се, да му не да више од две рубље. Врата на стану Петровићеву била су отворена, јер је домаћица готовила некакву рибу, па је у кухињи било толико дима, да се нису могли видети ни буба-швабе на зиду.

Акакије Акакијевић прође кроз кухињу, у којој није видео домаћицу, и уђе у собу, где угледа Петровића, који је седео на широком, дрвеном, простом дивану и подвио под-а-се ноге као какав турски паша. Ноге, по кројачком обичају кад су за послом, беху наге; и прво му паде у очи велики палац, већ добро познат Акакију Акакијевићу, с незграпним и снажним ноктом као лубина у корњаче. О врату висило је повесмо конаца и свиле, а преко колена нека несашивена хаљина. Три минута удевао је

конац у иглу, па кад није погодио у ушицу од игле, јако се љутио на велику помрчину а и на сам конац псујући: »Што се не удеваш, враже мали! само ме љутиш!«

Акакију Акакијевићу није било по вољи што је дошао баш онда, кад се Петровић љутио. Он је волео штогод да прича Петровићу када је овај био мамуран или, као што се изражавала његова жена: »кад је преврнуо коју чашицу ракије више, једнооки ћаво!« Тада се Петровић врло лако погађао и уз то се једнако клањао и захваљивао. Истина, после тога долазила је његова жена, плачући што јој је муж пијан те се стога тако јевтино погодио, али рубља је већ дата у капару и посао у рукама. Сада је пак, као што рекох, Петровић био трезан те тако и озбиљан. Кад је Акакије Акакијевић видео, у каквом је стању Петровић, хтеде да се врати, али овај га

спази и баци оштро своје једно око на њ' и Акакије Акакијевић неповољно прогунђа: »Помаже Бог, Петровићу!«

»Бог ти помогао!« одговори му Петровић и погледа на руке Акакија Акакијевића, радознао да види шта ли му носи.

»Ето ме до тебе, Петровићу, овај...« Треба знати, да се Акакије Акакијевић обично изражавао предлозима, наречицама, па на послетку и таквим речима, које нису ништа значиле. Ако је посао био врло тежак, онда је он имао обичај да не довршује реченицу, него често отпочне говор речима: »ето, истина, овај, савршено«... па даље не говори ништа, мислећи, да је већ казао све што има.

»А шта је?« упита Петровић и у исто време разгледаше својим једним оком његов вицмундир и то почне најпре од јаке до рукава, па онда лећа и дугмад, а то му је било све познато, јер

је вицмундир био његова сопствена израда. Такав је то обичај у кројача, то је прво што они чине пре но што се почну погађати.

»Та ево, овога, Петровићу... шињела, сукно... ето као што видиш свуда је на другом месту јако... није се много ни исцепало, ево погледај само на једном месту, па и то врло мало... ...на леђима, да, ето још и на плећима мало, ево на овом месту, али да кажеш много — није... видиш ли? ето то је све. Посла ће бити врло мало...«

Петровић узе шињел и рашири га по столу, дуго разгледао по њему, климну главом и пружи руку на заклопац једне округле бурмутице, с ликом некаквог генерала — не знам само којег, јер место где је лице беше залепљено четвртастим комадом хартије. Петровић рашири шињел и на рукама, загледао га са свих страна и опет климне главом;

затим окрете га с наличја и осматрао његову поставу, и поново климну главом, за овим отвори заклопац на бурмутици с Ђенераловим ликом што је залепљен хартијом и кад је стрпао бурмут у нос затвори заклопац, бурмутицу склони у страну и на послетку рече: »Не не; не може да се поправи; врло рђава гардероба!...«

При тим речима Акакија Акакијевића текну нешто у срце.

»А зашто да не може?« запитаће Акакије Акакијевић готово молећи гласом, »ето само овде на леђима мало се исцепало. Имаћеш, овај, ваљда какво парче...«

»Та већ парче какво могу наћи,« рече Петровић »али да се закрпи, то не може никако; шињел је са свим слаб — протнућу иглу, а шињел ће се распасти.«

»Па ако се што при том исцепа, а ти удри нову закрпу.«

»Закрпа се не може сашити,

јер је шињел тако слаб, да ће ти га први појачи ветар разнети на све стране?»

»Ну па ти прикрпи како се само може. Како би, овај...«

»Не, не,« прекиде га Петровић, »с овим шињелом не може ништа да се учини. Посао је са свим рђав. Боље ће бити, да ви, кад настане зима, начините од њега обојке, јер оне боље греју ноге него чарапе. Тако се, богме, и новац заштеди, а то су измислили Швабе (Петровић је волео, да сваком приликом каже што похвално о Немцима). Као што видите, морате правити нов шињел.«

Кад је изговорена реч »нов« Акакију Акакијевићу смрче се пред очима и све му се окрену тумбе штогод је у соби било. Само је јасно видео генералов лик залепљен хартијом на заклопцу Петровићеве бурмутице. »Како нов?« рече као иза сна. »Ја за то немам новаца.«

»Јест, јест, нов шињел,« одговори Петровић с варварским спокојством.

»Али кад бих хтео нов шињел, како бих, овај...«

»То јест шта ће коштати?«

»Да.«

»Сто и педесет рубаља,« рече Петровић и уједе се јаче за уснице. Силни афекти били су му јако у вољи; он је волео да кога на један пут изненади и затим је испод ока осматрао како изгледа онај, кога је тако изненадио.

»Сто и педесет рубаља за шињел!« викну престрављено јадни Акакије Акакијевић, викну може бити први пут од свога рођења, јер се он одликовао својим тихим гласом.

»Јест,« рече Петровић, »па још какав шињел. Ако би метнуо на јаку кожу од куне или лисице а на свиленој постави, онда би коштао и две стотине.«

»Молим те, Петровићу,« на-

стави Акакије Акакијевић молећи гласом и не слушајући шта Петровић говори, »поправи ти овај шињел какогод знаш и умеш, само да га могу још за неко време да носим.«

»Ајак, не може никако, ето видиш само би око њега издангубио узалуд,« одговори Петровић, и Акакије Акакијевић после тих речи оде, са свим утучен. После његова одласка Петровић је дуго још стојао и не узимајући посао у руке, тешећи се тим, што ако није ништа добио, није бар ништа ни изгубио.

Кад је Акакије Акакијевић изишао на улицу, био је као у сну. »Тако је то,« говорио је самом себи, »нисам могао ни помислити, да ће на то изићи«... Затим после кратког ћутања настави: »Ето нашто је изишло, али ја нисам никако могао предпоставити, да ће цела ствар тако испасти.« После дужег ћутања рећи ће опет: »Тако је то! онако са

свим изненада... такве су сад прилике!»

Док се он тако са самим собом разговарао, није ни мало пазио куда иде, па место да оде својој кући, он се упути на савим супротну страну. У путу очешао се о њега димничар и огаравио му сва лећа; зидари што су радили на кућама сипали су креч на његову капу. Али на све то он није ни мало пазио, него кад је наишао на стражара, који је у једној руци држао копље а другом истресао бурмут из рога, тада тек дође к себи кад му овај рече: »А шта ћеш ти овде?« те се тако врати у свој стан. Овде стане нешто да премишља, настави разговор са самим собом гласно и поверљиво као с каквим најбољим пријатељем, с којим се може човек разговарати и о пословима што се тичу нашег срца.

»Али не,« рећи ће Акакије Акакијевић, »сад се с Петрови-

ћем не може изићи на крај... јасно је као дан, да га је његова жена на то наговорила. Него најбоље ће бити ако му одем на Ускрс, после Велике Суботе биће бунован, те ће тражити да се напије, али жена му неће дати новаца, а ја ћу му у то време гурнути у руку један цванцик, па ће Петровић мало попустити и шињел ће...“

Тако се Акакије Акакијевић разговарао самим собом, охрабри се, дочека Ускрс и угледа још издаље како Петровићева жена оде некуда из куће, те и он онда пође Петровићу.

Петровић је доиста јако дремао после Велике Суботе, главу наслонио на сто и готово је био заспао, али при свем том као да је знао у чему је ствар, као да га је сам ћаво научио. »Не, не може никако,« рече Петровић, »морате наручити нов шињел«.

У то уђе и Акакије Акакијевић и даде му цванцик.

»Хвала, хвала! попићу коју ча-
шу у ваше здравље«, рече му на
то Петровић, »али што се тиче
шињела — будите без брига. Овај
шињел не ваља ни зашта. Ја ћу
вам сашити нов шињел.«

Акакије Акакијевић хтеде да
му на то одговори, али га Пе-
тровић претече. »Као што рекох,
сашићу вам нов шињел, ослони-
те се само на мене. Ја ћу се
побринути, да буде ваљан. Мо-
же бити и такав, као што је са-
да и мода, да се јака закопчава
сребрном павтом испод врата.«

Сад се и Акакије Акакијевић
уверио, да без новог шињела не-
ма ништа и са свим клону ду-
хом. Јер камо новаца да направи
нов шињел? Помишљао је и на
уобичајену новчану награду о
празнику, али су ти новци већ
одавно намењени и одређени на
друге потребе. Тако, треба пла-
тити кројачу нове панталоне, обу-
ћару за нове ципеле на старим
сарама, даље, треба шваљи дати

две три кошуље од такве сорте, да не вреди ни имена да им кажемо — једном речи, требало је све раздати, па и кад би начелник одељења био тако милостив, да уместо четрдесет рубаља одреди у награду четрдесет и пет или педесет, опет зато они би били спрам новаца што треба за нов шињел што 'но реч као капоља у мору.

Оно истина Акакије Акакијевић знао је, како Петровић има тај обичај да иште тако велику цену да се и сама његова жена није могла уздржати а да му не викне: »Који ти је ђаво? Имаш ли ти памети у главу? Други пут нећеш ни да узмеш посао у руке, а сад тражиш колико и не вреди«. До душе он је био уверен у то, да би Петровић пристао и на осамдесет рубаља, али како да нађе и тих осамдесет рубаља? На послетку могао би зар и наћи половину те суме, па може бити и нешто мало ви-

ше, али како да набави ону другу половину?... Него пре свега да кажемо, одкуда њему и она једна половина.

Акакије Акакијевић имао је тај обичај, да од сваке рубље оставља по један грош у једно мало сандуче затворено кључем и с прорезаном рупом на заклопцу, кроз коју је спуштао заштећени новац. После сваке пола године размењивао је ту бакарну суму у сребро. Тако је почео радити још одавна, те је за неколико година накупио приличну суму новаца.

Према томе он је имао једну половину новаца, која је потребна за нов шињел, али како да дође до оне друге половине? Акакије Акакијевић је дуго мислио и на послетку реши се, да умањи све своје трошкове, бар за једну годину, и то овако: да одсада у вече не пије више чаја, после вечере да не гори свећу и ако би напослетку морао што да ра-

ди он ће отићи у собу своје газдарице и спрам њене свеће свршиће свој посао. Кад иде улицом да стаје што је могућно лакше по камењу, како се Ђон на обући не би брзо исцепао; даље, што реће да даје праљи рубље на прање, а да се оно не би брзо запрљало, то сваки пут чим кући дође да га скине и остави у један врло стар орман, који се временом јако порушио. Истина, у почетку било му је врло тешко да се тако јако ограничи у својим потребама, али доцније се и на то привикао, па се још и од вечере одучио, али опет зато он се хранио духовно, носећи у мислима својим непрестано идеју о будућем новом шињелу. Тада би му био цео живот задовољнији, био би као ожењен, не би био сам, имао би у неку руку једнога пријатеља с ким би заједно провео живот по овом земаљском свету — а тај пријатељ није нико други него нови шињел с про-

стом ватом и јаком поставом. Са лица и поступака његових ишчезли су сами собом сумња, нерешивост — једном речи све неодређене и колебљиве црте. У очима му је севао огањ, а у глави су му се мутиле још и такве одважне мисли: како би било, да на јаку удари лисичину?

Мислећи непрестано о свему томе постао је готово расејан. Једном преписујући неке акте, замало што не начини погрешку, само тек викну: »Ух!« и прекрсти се.

После неколико месеца Акакије Акакијевић сврати се Петровићу, да се с њим разговори о новом шињелу: где је најбоље да се купи сукно, какве боје и по коју цену, — и ако је по који пут и био љут и срдит, свагда се задовољно враћао кући, мислећи једнако о том, да ће на послетку доћи и то време када ће он све то купити и кад ће шињел бити готов. Посао је ме-

Ћутим пошао брже него што се он и надао.

Онако са свим изненада начелник одељења одреди Акакију Акакијевићу као новчану награду не четрдесет или четрдесет и пет, него целих шестдесет рубаља. Да ли је он знао, како је Акакију Акакијевићу потребан нов шињел, или се то некако само по себи десило, ја вам не уем казати, али доста то, да је на тај начин Акакије Акакијевић имао преко сваког очекивања на двадесет рубаља више. Тако и цела ствар пође брже. Само још нека два три месеца гладовања — и у Акакије Акакијевића накупило се равно осамдесет рубаља.

Одмах затим оде с Петровићем заједно у трговину. Купише врло добро сукно, а нису га скупо ни платили, јер су они о свему томе мислили читаво пола године и готово сваког месеца свраћали су у дућан и распитивали се о ценама; зато је Пе-

тровић сад и казао, како бољег сукна и нема нити бољега може бити. За поставу узели су зечју кожу, али тако ваљану и јаку, која је, по Петровићевим речима, била боља и од лисичје. Кожу од куне нису купили, јер је она била и сувише скупа, него место ње изабрали су добру мачју кожу, коју је сваки слободно могао држати и за кунину.

Петровић се бавио послом пуне две недеље, јер је на шињелу било много прошивака да се учини, иначе био би раније готов. За ручни рад на шињелу узео је дванаест рубаља, мање му није могло никако поднети, јер је шињел шио свилом, па онда двоструко меко шивење и затим по целом шву прошао својим зубима и тако извео разне фигуре. То је било .. тешко је погодити у који баш дан, али свакојакo у најсвечанији дан у животу Акакија Акакијевића, Петровић донесе шињел. Донео га је

рано, баш у то време када је требало ићи у канцеларију. Никада није шињел донесен у згодније време, јер су мразеви били јако стегли, а некако се говорило како ће они бити још и много јачи.

С новим шињелом Петровић се пријавио онако, како то и доликује сваком ваљаном кројачу. На његову лицу огледао се тако необичан израз, какав Акакије Акакијевић до сада још никада видео није. Изгледало је, као да је он потпуно осећао шта је и како је урадио и што је на тај начин показао ону велику провалу, која кројача што шије ново одело тако јако раставља од оних кројача што само постављају и прекрајају. Из једне велике мараме извади шињел, па га преврне и метне на столицу. Кад је преврнуо шињел, гледао га је поносито и држећи у обема рукама баци га врло вешто на леђа Акакију Акакијевићу, затим за-

тегне шињел руком позади и направи наборе око паса.

Акакије Акакијевић, као практичан човек, хтеде да проба и рукаве, Петровић му помогне да и њих навуче — и шињел је стојао на њему као саливен.

Овом приликом Петровић није пропустио да каже, како је само зато тако јевтино узео овај посао, што он ради без икакве фирме у малој улици и што се с Акакијем Акакијевићем познаје још одавна, али на Невском проспекту дали би му за такав посао у најмању руку седамдесет и пет рубаља. Али Акакије Акакијевић не хтеде да се упушта у разговор с Петровићем о том, јер је имао врло велики страх од необично великих сума, какве је Петровић волео да иште. Он му плати пошто су се погодили, захвали му се и одмах у новом шињелу пође у канцеларију на свој обични посао.

За Акакијем Акакијевићем изи-

шао је и Петровић, застане на средини улице и дуго је гледао шињел издалека, па онда пређе нарочито на другу страну, да савивши кроз једну побочну криву улицу опет изиђе на главну улицу, те да још један пут види свој шињел и с друге стране то јест слица.

Акакије Акакијевић иђаше у канцеларију врло лепо расположен. Он је осећао да је на њему нов шињел и неколико пута насмехнуо се од унутрашњег задовољства. У осталом, шињел је имао две згодне стране, једна је та што је у њему топло, а друга што је нова хаљина у опште лепа ствар. Уз пут није ни нашта пазио и тако стигне у своју канцеларију. У трему скине шињел, разгледа га пажљиво са свих страна и препоручи млађима, да пазе на њ'.

Не знам како тек они остали чиновници у канцеларији дознаше да је у Акакија Акакијевића

нов шињел и да је нестало оног старог и извиканог »капута«. За један тренутак истрчаше сви у трем да виде нов шињел. Одмах му честиташе што се тако лепо поновио, нашто се он у први мах осмешкивао, а после му се учини нешто зазорна та хвала. Кад му почеше говорити како би с тога што се тако лепо поновио било у реду да их све позове на вечеру, јадни Акакије Акакијевић са свим се збуну и није знао шта говори и како да се одбрани. У том брањењу поче им, сав поцрвенивши у лицу, простодушно да казује, како тај шињел у ствари и није сасвим нов, него пола нов пола стар.

На његову велику срећу један од чиновника, начелников помоћник, јамачно да се покаже како он није охол и како се уме опходити с млађим чиновницима, рече: »Ништа, ништа! уместо Акакија Акакијевића ја вас вечерас позивам на чај, а данас ми је,

као што и сами знате, имени дан!« Сви чиновници наравно одмах честитаху начелниковом помоћнику и не чекаше да их два пута позове, него одмах примише позив, који је за њих био тако ласкав.

Акакије Акакијевић изговарао се, да не може доћи, али му сви стадоше говорити, како то није лепо, чак како је то неупутно од његове стране, те тако на послетку не могаше да одбије позив помоћников. У осталом, после му је било пријатно кад помисли, како ће на тај начин имати прилике да и једно весело вече проведе у новом шињелу. Вратио се кући потпуно задовољан са самим собом, скине свој нови шињел, окачи га о зид и загледајући му сукно и поставу упоређивао је овај садашњи шињел с пређашњим својим »капутом«, који већ ни зашто није био. Погледа стари шињел, па му се и сам насмеја; тако брза

промена! Па после и за вечером увек се насмешио чим му на ум дође бедно стање и изглед у каквом се сада налази његов стари шињел-капут.

Пошто је вечерао, није преписивао никакве акте, него леже мало на постељу ради одмора док се није смрачило. Затим обуче нов шињел и изиђе на улицу.

Где је становао тај чиновник, коме је Акакије Акакијевић ишао на чај, на жалост ја не умам да вам кажем; у памети мојој начинила се таква збрка, да се све што постоји у Петрограду, све куће и све улице у њему, слило уједно у мојој глави тако да ми је у истини врло тешко све то довести у ред. Како му драго, свакојачо биће да је тај чиновник становао у неком бољем делу вароши, доста далеко од Акакија Акакијевића.

Из почетка требало је Акакију Акакијевићу да прође кроз неке пуне и слабо осветљене улице,

али што је ближе долазио помоћникову стану, улице су биле живље, пуне света и лепо осветљене. Пешаци су журно ишли улицом, често је срео и богато обучене господе; људи су имали јаке од даброве коже. Реће су промицале саонице, махом су кочијаши у оделу од медвеће коже јурили с лакованим колима.

Акакију Акакијевићу све је то било нешто са свим ново. Већ има неколико година, како у вече није излазио на улицу. Пред једним дућаном радознао је гледао у излог, у коме је била слика неке врло лепе жене која је свлачила ципелу и цела нога била нага, а иза њених леђа из врата друге собе пружио је главу некакав човек с лепом и дугачком брадом и пиљио у њу шта она ради. Акакије Акакијевић махне главом, насмеши се и оде својим путем даље. Али да га човек запита зашто ли се то он насмешио? Ваљда зато што је на-

ишао на ствари које су му биле познате, или је имао бар појма о њима? Или је може бити и он као и многи други помислили: »Врашки Французи! Шта човек да каже о њима... Кад они што науме, то и буде...« А може бити да то није ни мислио.

На послетку стигне до куће, у којој је становао начелников помоћник. Тај господин живео је доста помодно: на степеницама је светлила лампа, а стан је био на другом спрату. Кад је Акакије Акакијевић дошао у трем, опази читав ред каљача на поду. У средини собе беше постављен самовар, који је једнако шуштао и пуштао читаве котурове паре. О зиду висили су све шињели и различни огртачи, међу којима беше их и с јакама од даброве коже и од кадифе. У другој соби чуо се шум и говор, који се учини јаснији кад се отворише врата и изиђе лакеј с послужавником, на коме су биле празне ча-

ше, млеко и суви колачи за чај. Види се дакле да су се чиновници давно искупили и већ попили први чај.

Акакије Акакијевић окачи сам свој шињел, уђе у собу и пред њим се показаше у исто време свеће, чиновници, луле, сто за картање и дирне га у уши неносан шум и разговор гостију, који су седели на столицама.

Он стаде у средини собе и размишљаше, шта му ваља радити. Али сви га спазише, устадоше са столица лармајући и одмах сви отрчаше у трем, да опет виде његов нови шињел. Акакију Акакијевићу беше мило, што му сви хвале шињел. Затим, разуме се, оставише и њега и његов шињел, па се вратише столовима који су били одређени за картање.

Све то: шум, говор, лупа, људи, све је то било некако чудно Акакију Акакијевићу. Сиромах није знао шта треба да ради, куда

да дене руке, ноге и целу своју фигуру; али на послетку и он седе поред играча, пиљио је у карте, загледао играчима у лице, и после неког времена стаде зевати, време му постаде дуго — тим више што је већ одавно прошло оно доба када је он обично легао да спава. Он хтеде да се опрости с домаћином, али га не пустише, говорећи да мора попиту коју чашу шампања с тога што се поновио.

У то дође и закуска од хладне телећине, паштета, јагњетина и шампањ. Акакија Акакијевића примораше да попије две чаше шампања, после чега осети да је у соби некако много веселије и живље, али при свем том никакo није могао заборавити, да је већ прошло дванаест часова и да је за њ' већ крајње време да иде кући. А да га домаћин не би какогод још дуже задржао, он изиђе крадом из собе, потражи свој шињел у трему, али на ње-

гову жалост нађе га обаљена на земљи, дигне га и очисти од прашине, па га обуче и изиђе по степеницама на улицу.

На улици је било још видно. Понеки мали ситничарски дућанићи, ти стални клубови послужитеља и свакојаких других млађих беху отворени, из других што беху већ затворени видела се дуга струја светлости кроз целу пукотину на вратима, која је показивала да у њима још има друштва, и да по свој прилици служитељи још нису свршили своје разговоре, те тиме доводили своју господу у бригу где ли се тако дуго задржавају.

Атакије Атакијевић ишао је са свим расположен, па још пође и за каквом господом, која као муња прође мимо њега и у које је сваки део тела био испуњен неким необичним покретом. Али убрзо остави се тога да за господом трчи и настави свој пут као и пре врло лагано. Наскоро

укажу се пред њим неке пусте улице, које су и дању пусте а ноћу два пута више. У овом тренутку оне му се учинише још глувље и усамљеније, фењери почеше тамније да светле, јер је у њима догоревао петролеј; само се снег блистао, или су се жалосно црнели затворени капци од прозора ниских кућа. Он се примицао месту, где се улица ширила у једну бескрајну пијаци, на којој су се једва виделе куће на њеној другој страни, те је изгледала као каква страшна пустиња.

Расположење у Акакија Акакијевића овде се са свим изгуби. Он страшљиво ступи на пијаци, срце му је слутило неку несрећу. Погледа иза себе, затим свуда унаоколо — изгледало му је, као да је око њега неко велико море.

»Не, боље је и да не гледам« — помисли и пође даље затворивши очи, али кад их је опет

отворио да види, да ли је већ стигао на крај ове пијаце, на један пут спази да пред њим, баш испред његова носа, стоје неки брадати људи, али који су то били, није могао да види. Њему се смркне пред очима и стегне у грудима.

»А где мог шињела!« викне један од ових људи и ухвати руком за јаку од шињела.

Акакије Акакијевић хтеде да викне: »Патрола, у помоћ!« али други од ових брадатих људи поднесе му песницу под нос, која је била тако велика као глава у каквога саветника и проумла: »Дед' само писни!«

Бедни Акакије Акакијевић само је осетио, како му скидоше шињел с леђа и како га ударише под колено, те паде наузнак у снег и после тога није ништа више осећао. Неколико тренутака доцније дошао је к себи, подиже се на ноге, али сада није било никога више поред њега.

Он је осећао зиму а шињела нема. Стаде викати, али глас његов није ни допирао до краја пијаце.

У том очајању стаде трчати преко пијаце једнако вичући према стражари, где је стојао ноћни стражар, који је наслоњен на своје копље радознано гледао у онога што му као без душе трчи.

Кад је Акакије Акакијевић стигао до ноћног стражара, псовао га је загушеним гласом што спава, а не гледа како се поробише људи.

Стражар му одговори, да је он доиста видео два човека како га оставише насред пијаце, али је мислио да су то његови пријатељи; међутим он ће отићи дежурном чиновнику, па ће овом саопштити шта се догодило, те ће дежурни пронаћи ко му је узео шињел.

Акакије Акакијевић после овог догађаја дошао је у свој стан у

највећем нереду; коса, коју је чешљао увек у затиљак, сва се рашчерупала, прса, леђа и панталоне беху покривени каљавим снегом. Баба, газдарица његова Стана, чувши да неко јако лупа у врата, скочи са своје постеље и, с ципелом само на једној ноzi, потрчи да отвори врата, придржавајући из велике срамежљивости мараму на грудима. Али кад је отворила врата, она се тргла видевши какав је изгледао Акакије Акакијевић. А кад јој он исприча шта му се догодило, она плесну рукама од чуда и рече, како треба да иде шефу полиције а не члану кварта. Овај је охол господин, па неће хтети да извиди ствар, а шеф полиције јој је врло добро познат, јер Ана Чухонка, која је раније била код ње куварица, отишла је њему у службу за дадиљу, даље, како га она често види да се шета поред њене куће, да о сваком Ускрсу иде у цркву и како онда ве-

село гледа на све, те по томе се дакле јасно види, да је шеф полиције врло добар човек.

Пошто је све то саслушао Акакије Акакијевић, он оде као утучен у своју собу, а како је провео ноћ, то нека сваки сам себи представи.

Сутрадан он се упути шефу полиције, али му рекоше да још спава. По други пут дође у десет часова — опет му рекоше, да господин шеф спава. Дође у једанаест часова — казаше му, да шеф полиције није код куће. Оде у подне — али писари његови не хтедоше да га пусте и захтевали су најпосле да им каже ради чега је дошао.

Акакије Акакијевић први пут у свом животу хтеде да покаже свој карактер и рече одлучно, да се мора видети са самим шефом полиције, да му се то не сме забрањивати, јер је он из своје канцеларије дошао овамо службеним послом. После тих и тако

одлучно изговорених речи и сами писари не смедоше ништа више говорити, те један од њих оде да јави шефу полиције.

Овај је господин међутим већ чуо о некој необичној крађи шињела, па уместо да је обратио пажњу на оно што је најглавније у таквој једној ствари, а он поче питати Акакија Акакијевића: зашто се тако доцкан враћао у свој стан? да није помео пут и да није био у каквом рђавом друштву? тако да се Акакије Акакијевић, који и онако беше прави сметењак божји, на ова питања са свим смете и оде од њега не знајући ни сам да ли да поднесе тужбу против крађе свога шињела или не.

Други дан дошао је у канцеларију веома блед у свом старом шињелу-капуту. И ако се нашло неколико чиновника, који и сада градише досетке на рачун Акакија Акакијевића, опет зато прича о крађи његовог новог шињела мно-

ге је дирнула у срце. Они се договорише да купе прилоге за њ', али се убрзо увидело како је то немогућно стога што су се чиновници и без тога већ много истрошили, јер су се уписали у списак за набавку начелникове слике и претплатили су се на некакву скупу књигу по препоруци начелника одељења, који је пријатељ писцу те књиге, те тако коначно пропаде онај племенити предлог да се прилозима купи нов шињел.

Један од чиновника, коме је било жао Акакија Акакијевића, реши се да му бар добрим саветом, помогне, те стога му препоручи, да не иде члану кварта, јер он, пошто добије зато дозволу од начелника, може на послетку и пронаћи његов шињел, али од тога неће имати никакве користи. Шињел ће остати у полицији ако нема законских доказа, да је тај шињел у истини његов, него да ће најбоље бити,

ако оде некој »важној личности,« а ово »важно лице« може врло много припомоћи у тој ствари.

И доиста Акакије Акакијевић реши се, да оде тој важној личности. Какву је службу имала та »важна личност,« то је остало и до данас непознато. Да напоменемо само, да је та »важна личност« тек одскора постала важна, ма да, у осталом, сада има још важнијих личности од ове наше. Али некако увек се нађе такав круг људи, у коме је врло важан баш онај који иначе није ни мало важан у очима других људи. У осталом тај се господин са своје стране и старао да ту своју важност одржи свакојаким средствима, нарочито, тим, што је заповедио да га нижи чиновници дочекују још на степеницама кад он иде на своју дужност, даље да се нико не сме пријављивати непосредно њему, него је то морало ићи по најстрожем поретку: онај што за-

води у деловодни протокол достављао је најстаријем писару, овај даље секретару, секретар опет неком још вишем чиновнику у одељењу и тек би тада ствар дошла до ове важне личности.

Тако је то у светој Русији заражено узношењем и хвалењем; сваки узноси и хвали »свога« претпостављенога, и сваки постаје некако виши и званичнији. Причају, како је неки титуларни саветник, кад је постављен за старешину некаквог одељења, одмах одвојио за себе једну собу, коју је назвао »собом за примање« и поставио нарочитог ливреисаног вратара да пушта оне што су долазили овом великом господину, ма да у тој соби за примање једва ако је могао стати један обичан писарски сто.

Дочекивање и понашање наше »важне личности« било је озбиљно и пуно достојанства. Главна основа у његову систему била је строгост. »Строгост, строгост и

опет строгост,« тако је обично говорила ова »важна личност« и при последњој речи обично је врло значајно посматрала онога коме је она говорила, ма да то није било ни мало потребно, јер и свих десет чиновника што састављаху цео правитељствени механизам одељења ове »важне личности« беху и без свега тога већ у »надлежном« страху: чим они још из далека угледају свога строгог старешину одељења, сви оставе свој рад и одстоје, доклегод тај велики господин не прође мимо њих у своју собу.

Обичан његов разговор с млађима био је строг и имао је само ове три фразе: »Како ви смете? Знате ли ви с ким говорите? Мислите ли ви ко пред вама стоји?« У ствари он је био човек врло добра срца, добар према друговима и врло услужан, само што му ђенералски чин није никако избивао из главе. А кад је и то добио, од тога доба сасвим се

променио. Ако се десило, да је био с људима, који су били с њим једнога чина, тада је био сасвим обичан, у многоме и паметан човек. Али ако се нашао у друштву, где су били само с једним чином нижи од њега, онда је и он био сасвим друкчији: ћутао је и његов положај био је у толико жалоснији, што је и сам врло добро осећао да би време могао прекрасно да проведе. У очима његовим видела се понекад велика жеља да се придружи каквом занимљивом разговору и кругу, али га је од тога увек заустављала помисао: да ли не би то било много од његове стране, да ли не би то било некако и сувише фамилијарно и да ли не би тим умањило што од свога угледа и значаја? И услед таког размишљања он је остао увек у истом ћутљивом положају, пуштајући само по који пут неке једно-сложне звуке, због чега је и изишао на глас као досадан човек.

Ето таквој »важној личности« пријави се наш Акакије Акакијевић, али није дошао у згодно време. Важна личност разговарала се у свом кабинету с једним старим познаником и другаром из детињства, који је скоро дошао, а с њим се није видео много година. У то време јавише важној личности, да је дошао некакав Башмакчин. Он запита набусито: »Шта је он?« Одговорише му, да је чиновник. — »Е па може и чекати, а немам ни времена да га примим.« — Међутим то је важна личност са свим пресно слагала; било је времена за примање, важна личност одавно се наразговарала о свему и свачему и разговор се одавно завршио врло дугим ћутањем, тапшући лагано један другог по рамену, говорећи: »Тако је то, Иване Аврамовићу!« — »Тако је, Степане Варламовићу!« Али важна личност наредила је да чиновник чека само за то да свом пријатељу

покаже, колико код њега чиновници чекају у трему.

На послетку кад су се већ сити наразговарали а још више кад су се наћутали и напушили, седећи у врло згодним наслоњачама, важној личности на један пут паде ношто на памет те рече секретару, који је стојао код врата с хартијама за писање:

»Да, чини ми се ви рекосте, да ту чека некакав чиновник? Реците му, да може ући.«

Кад угледа снужденог Акакија Акакијевића и његов бедни вицмундир, окрете се њему и упита га: »Шта хоћете?« — набусито и одлучно, чему се нарочито вежбао у соби пред огледалом на недељу дана пре но што је добио фенералски чин.

Акакије Акакијевић већ се нешто збунио и како је могао и колико је допуштала слобода његовог језика, не изоставши ни своју обичну узречицу: »овај,« он се изјасни, како је његов шињел био

са свим нов, да му је исти сад нечовечно украден и да се њему обраћа да он нареди господину управитељу полиције или коме већ треба да се пронађе његов шињел.

Такво опхођење учинило се овом строгом господину ђенералу да је некако и сувише фамилијарно. »Шта, господине,« рече набусито, »зар ви не знате какав је ред у таквим стварима? Куда сте ви зашли? Зар ви не знате како се такви послови врше? Због те ваше ствари требали сте прво да поднесете молбу одељењу, она би дошла столоначелнику, па начелнику одељења, затим мом секретару и тек тада секретар би је доставио мени...«

»Али, ваше превасходство«, рече Акакије Акакијевић, старајући се да прикупи све присуство духа, ма да је у исто време јасно осећао како се уплашио: »ја, ваше... утрудих се до вас с тога

што ти секретари,.. на које се човек не може ослонити...«

»Шта? шта? шта?« прекиде га важна личност. »Какав је то дух у вас? Одкуда у вас таквих мисли? Зар су такве будалаштине раширене међу »младим људима« против виших чиновника?« — Важна личност сигурно није видела да је Акакије Акакијевић имао својих педесет година; у осталом и ако га је хтео назвати младим човеком, то је могло бити само односно, то јест у односу према ономе који је имао седамдесет година. — »Знате ли ви коме то говорите? Мислите ли ви ко пред вама стоји? Знате ли ви то? знате ли ви то, питам ја вас?« Уз те речи лупне ногом и тако се развикао, да би се од њега уплашио не само Акакије Акакијевић, него и сваки други.

Акакије Акакијевић сав обамре од страха, дрхтао је целим телом и пао би на земљу, да не

беше служитеља који га придржаше; њега изнесе готово без свести. А важна личност задовољна, што је ефекат превазишао и његово очекивање и са свим убеђен мишљу, како његове речи могу да лише човека, свести, погледа у свога пријатеља, да види како се то њему чини, и с највећим задовољством примети, да му се и пријатељ налази у неком неодређеном стању и да је сам са своје стране осећао страх.

Како је сишао низ степенице и како се нашао на улици, свега тога није се сећао Акакије Акакијевић. Својим ногама пустио је на вољу, да га носе куда је њима драго. Лутао је кроз улице по вејавици с отвореним устима; ветар, по свом петроградском обичају, дувао је на њ' са све четири стране из свију улица. Грло му јако назебе и кад је дошао кући није могао ни да крекне. У други дан увати га

јака грозница. Благодарехи великодушној помоћи петроградске климе, бољка као да се окренула на горе но што се могло надати и кад дође лекар, он је наредио само да се међу хладни облози око груди колико тек да болесник не би остао без благодетне медицинске помоћи, поред тога озбиљно му је препоручио да набави себи нов шињел. При свем том кад се обратио газдарици његовој, лекар је казао: »А ви, мајко, поручити за њ' сандук од чамовине, јер сандук од дубовине биће за њега скуп.«

Да ли је Акакије Акакијевић чуо те лекареве речи и ако их је чуо, да ли су оне имале на њ' каква утицаја? Да ли му је било жао живота? — ништа није познато, јер је он у то време био у тешком заносу. У таквом заносу виђао је Петровића, коме је наручивао шињел с некаквим замкама да њима хвата лопове, који су му се смејали испод кре-

вета и затим је звао газдарицу да извуче једног лопова испод његовог кревета, али у час одмах за овим запита зашто пред њим виси онај његов отрцани капут кад он има нов шињел? Часом се опет чудило што стоји пред ђенералом слушајући његово викање и у бунилу проговори: »Крив сам, ваше превасходство!« На послетку изговарао је тако страшне речи, да се баба, његова газдарица крстила од чуда, јер она тако што није никада чула од њега, тим више што су те речи једнако следовале иза речи: »ваше превасходство.« За овим је говорио такве бесмислице, којима ниси могао ухватити ни репа ни главе; само се то могло разумети, да се све те речи увек враћају на један и исти предмет и то све око шињела.

На послетку јадни Акакије Акакијевић умре.

По смрти његовој власт није пописала његове ствари нити је

запечатила његову собу. То није учињено стога, што Акакије Акакијевић није имао никаквих наследника, а затим и стога што није ни било Бог зна шта ни да се наследи, наиме — једно туце гушчијих пера, десетину табака беле хартије за писање, три пара чарапа, два три дугмета откинута са панталона и врло добро познати стари шињел. Коме је сва та имовина припала, сам ће Бог знати, а то се у осталом наше приповетке ништа и не тиче.

Акакија Акакијевића опеваше и сахранише.

Петроград остаде без Акакија Акакијевића као да га никада није ни било. Ишчезе и нестане човека, који не беше ни од кога заштићен, никоме дужан, о коме нико није водио рачуна, не обративши на се пажњу никаквог природњака, који набада на чиоду и обичну мушицу и потом је посматра под микроскопом, — не-

стало човека, који је мирно и трпељиво подносио све подсмевке и заједана канцеларијска и који је сишао у гроб без икаква особита узрока, коме се ма и пред саму смрт јавио светао гост у виду шињела те је за тренутак озарио његов бедан живот, и на кога се срушила несрећа тако исто као што се руши и на главе силних и моћних овога света...

На неколико дана после смрти Акакија Акакијевића послаше у његов стан служитеља са заповешћу да одмах дође у канцеларију — начелник га позива. Али служитељ се мораде сам вратити и одговори да не може доћи, а на питање: Зашто? — рече: зато што је умро; сахрањен је пре четири дана.

Тако сазнаше у канцеларији о смрти Акакија Акакијевића и два дана доцније већ је на његово место постављен нов чиновник, који је растом био много

виши и чија су писмена била више обла и заокругљена.

Али овим ми не свршавамо све о Акакију Акакијевићу.

Као да му је суђено било, да шумно проживи неко време после своје смрти, у награду за његов неприметан живот на овом свету. То се у истини збило и наша жалосна приповетка о Акакију Акакијевићу сад се завршује некако и сувише фантастично.

У то време пуче глас по Петрограду, како се на калинкином мосту и у околини његовој почела јављати ноћу једна авет, некакав вампир у виду чиновника и једнако тражи некакав украђени шињел, те под тим изговором скида са свачијих леђа, не разбирајући за чин и звање, свакојаке шињеле: од лисичје коже, даброве, мачје, медвеће — једном речи од свакојаке поставе и коже, какве су само људи измислили за своје одевање. Један чиновник видео је својим очима

ту авет и одмах је у њој познао — Акакија Акакијевића, али тај чиновник тако се јако уплашио од њега да је побегао на врат на нос, те га тако није могао добро уочити, само је видео како му прстом прети.

Са свих страна стизале су тужбе, како ће назепсти леђа не само титуларнах него и државних саветника, јер им се ноћу скидају с леђа шињели. У полицији издадоше строгу наредбу, да се тај вампир ухвати, жив или мртав, и затим да се најстроже казни за пример другима, како не би никоме више пало на памет да се после смрти повампире.

И у томе умало што се није и успело.

Ноћни стражар некаквог одељења у кирјушковој улици ухватио је вампира на самом месту злочина, кад је покушао да скине с леђа шињел једном пензионераном музиканту, који је у своје

време свирао у флауту. Ухвативши вампира за врат овај ноћни стражар дозове још два три своја друга и наручи им да га мало придрже док он извади бурмутицу те да поврати свој нос, који се шест пута мрзнуо у његовом веку, а бурмут му је био такве врсте, да га не би могао поднети ни сам ђаво.

Тек што је стражар десном руком затиснуо десну ноздрву те да левом метне бурмут у другу ноздрву, а вампир тако силно кине да је свој тројици натрунио очи. Докле су они протрљали своје очи, вампира на један пут нестаде, као да никада није ни био у шакама њиховим.

Од тог времена ноћни стражари добише такав страх, да не смедоше хватати ни живе људе, него су само подвикали: »Хеј ти! иди својим путем!« а повампирени чиновник поче се јављати и иза калинкиног моста, за-

давајући велики страх плашљивим људима.

Али ми сасвим изгубисмо из вида нашу »важну личност,« који је управо и узрок овој фантастичној, у осталом истинитој приповетци.

Оно истина овом важном господину беше жао Акакија Акакијевића. Ма да се у сваком послу мешао његов чин, опет зато његово срце није било без осећања према несрећи других људи. Отуда је и било то да се он, чим је из кабинета изишао његов пријатељ, сетио једног Акакија Акакијевића. И од тога времена сваки дан му је пред очи излазио бледи Акакије Акакијевић, који није могао да издржи његово викање.

То помишљање на њ' довело је дотле, да је после недељу дана нарочито упутио једног чиновника да дозна шта је и како је с њим и да ли би му могао помоћи у његовој ствари. А кад

му казаше, да је Акакије Акакијевић умро од врућице — као да га је гром ударио и осећао је пребацавања своје савести, те је цео тај дан био растужен.

У жељи да се отресе тог немилог утиска, он оде увече неком свом пријатељу, код кога је затекао врло лепо друштво, а што му се највише допало беше то, што су сви били једног истог чина с њим; те тако није могао бити повучен и невесео. То је имало чудновата утицаја на његово душевно расположење. Он се разговарао са свима, слушао занимљиве разговоре, једном речи — провео је вече да не може бити боље. За закуском попио је и две чаше шампања — срество, којим се човек најлакше расположи.

После шампања реши се, да не оде право кући него некој својој познаници, Каролини Ивановној, госпи немачког порекла, с којом је био у потпуно пријатељ-

ским односима. Ваља знати, да је важна личност била већ у годинама, ваљан муж и исправан отац у породици. Два сина, од којих је један већ служио у канцеларији, и лепа шеснаестогодишња ћерка, с лепим носићем, долазили су свако јутро да га пољубе у руку, говорећи: »бон жур, папа!« Његова жена, још доста млада и, што је најглавније, нарави питоме, давала му је да прво он пољуби њену руку, затим је она пољубила његову.

И поред свега тога, »важна личност,« и ако је била потпуно задовољна са својом породицом, држала је за згодно да има за друштвене односе пријатељицу у другом делу вароши. Та пријатељица није била ни лепша ни млађа од његове жене, али чега ти нема на овом свету, а наше није да о том разбијамо главу.

И тако »важна личност« сиће низ степенице, седе у своје сао-

нице и рече кочијашу: »Каролини Ивановној!« па се увије врло раскошно у свој топли шињел и остао је у том пријатном положају, за који Рус држи да нема бољег то јест кад ни о чем не мислиш, али опет зато мислити се само рађају у глави све лепша једна од друге, а ти се не трудиш да их гониш и хваташ.

Потпуно задовољан сећао се веселих тренутака проведене вечери, лепих разговора, многи од њих учинише му се шаљиви, па им се наново смејао. У његово ведро расположење умешао се по који пут и јак ветар, који је долазио Бог те пита одкуда и из каквог узрока, дувао му у лице и с неком неприродном снагом бацао му велике гомиле снега, те му је тако једнако досађивао.

На један пут осети важна личност, како га неко дохвати за јаку.

Кад се важна личност окренула да види ко је то, она је угле-

дала једног омаленог човека, у старом изношеном вицмундиру и с највећим ужасом упозна у њему — Акакија Акакијевића. Чиновниково лице беше врло бледо, и он је изгледао као сушти мртац.

Али ужас у важне личности пређе све границе кад виде, како се у мртаца искривише уста и рекоше:

»Ха! ту ли си! Ухватио сам те ето, овај, за јаку... Твој шињел врло ми је, овај, потребан... ниси хтео да се побринеш о моме, а ти сад, овај, дај твој!«

Бедна важна личност готово је премрла од страха, ма да је иначе била челична и ма да је она својим оштрим погледом могла да уништи човека, те је сваки рекао: »Ху! какав карактер!« али сад се важна личност тако уплашила, да се побојала да не падне у зграницо. Овај велики господин сам скиде свој шињел и до-

бади вампиру, а кочијашу викну као згранут: »Терај брзо кући!«

Кочијаш, чувши такав глас, који је обично говорио у »решителним« тренутцима и још се спроводио које чим, забади главу за сваки случај, замахне бичем и саонице полетеше као стрела.

За неколико тренутака била је важна личност под кровом своје куће. Блед, уплашен и без шињела уместо да је отишао Каролини Ивановној он се нађе у свом дому, уђе у своју собу и целе ноћи не склопи очи, те у јутру кад је пио чај, кћи му његова рече: »Ти си, папа, врло блед!« Али папа је ћутао и ником не каза ни речи шта се с њим догодило, где је био и куда је хтео ићи.

Тај чудновати догађај имао је на њ' јака утицаја.

Од тога доба врло је ретко говорио својим потчињенима: »Како ви смете? Знате ли ви ко је пред вама?« Ако је тако поне-

кад и говорио, опет зато није казао пре но што је прво саслушао у чему је ствар.

Међутим у целом овом догађају најзначајније то, што се од тога доба није више појављивао чиновник-вамфир, а то значи да је био потпуно задовољан с ћенераловим шињелом. Барем није се више чуло, да је ма коме скинут шињел с леђа.

При свем том многи плашљиви људи не могоше се умирити и говорили су, како се у удаљеним деловима вароши још једнако појављује званичник-вамфир. И доиста, један позорник видео је својим рођеним очима, како се из једне куће појавило некакво привиђење, али пошто је он по природи својој немоћан толико да га је један пут једно обично прасе, које је истрчало из нечије куће, оборило на земљу, на велики смех кочијаша што су се ту нашли и од којих је он тражио по грош на дуван за такво

исмевање, — и пошто је тако немоћан, није га смео зауставити, него је ишао по мраку за њим док се привиђење није на један пут окренуло и, зауставивши се, запитало: »Шта ћеш ти?« и показало такву песницу, какве ни у живих људи нећеш наћи. Позорник одговори само: »Не ћу ништа« и одмах се вратио одакле је и дошао. Привиђење је пак било знатно висока раста, имало огромне бркове и упутивши се, како се прича, Обуховњеву мосту, са свим је ишчезло у ноћној тами.

25. IV. 1967

29. VII. 1969

